

ФОРМУВАННЯ ТА КОРЕКЦІЯ ОСОБИСТІСНОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ І МОРАЛЬНОЇ СФЕР СТУДЕНТІВ

Г. Ф. Пономарьова

*доктор педагогічних наук, професор,
ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
провул. Руставелі, 7 м. Харків Україна, 61001
rector-hgpa@kharkov.com, <https://orcid.org/0000-0002-8585-9740>*

Анотація. На основі вивчення й узагальнення наукових доробків вітчизняних та закордонних учених теоретично визначено та обґрунтовано сутність формування і корекції ціннісних орієнтацій студентів. У статті аналізується проблема формування позитивних ціннісних орієнтацій у студентів закладів вищої освіти. Виокремлено специфічні особливості молоді студентського віку, що зумовлюють змістовні наповнення освітньої та виховної роботи з даною категорією. Обґрунтовано сутність та процес посилення позитивних та корекції негативних впливів на молодих людей у сучасному інформаційному суспільстві відповідно до таких основних змістових домінант як громадянин-патріот, професіонал-інтелігент, духовна високоморальна людина. Виокремлено дієві форми і методи освітньої та виховної роботи щодо корекції негативних ціннісних орієнтацій студентів в освітньо-виховному середовищі закладу вищої освіти, що за результатами дослідження, є найбільш ефективним у формуванні особистісної, соціальної, професійної і моральної сфер студентів, зокрема педагогічних закладів вищої освіти.

На основі результатів теоретичного аналізу наукових праць та проведеного емпіричного дослідження з'ясовано пріоритетність та рейтингові перестановки у ціннісних орієнтаціях сучасних студентів під впливом цілеспрямованої педагогічної роботи, в тому числі тих, які обирають педагогічну професію. Зокрема, з'ясовано домінанті цінності сучасних студентів, здійснено їх класифікацію за спрямованістю (позитивні і негативні).

Охарактеризовано вплив освітнього середовища на спільноту студентів, яка має характерні й унікальні особливості.

Узагальнено наукові напрацювання та досвід педагогічної роботи з окремими категоріями студентів, що потребують особливої уваги, мають певні особливі освітні потреби, відхилення у поведінці тощо в умовах закладу вищої освіти.

Ключові слова: заклад вищої освіти, студентська молодь, ціннісні орієнтації, корекція.

Г. Ф. Пономарева

*доктор педагогических наук, профессор,
ректор Коммунального учреждения «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета,
проул. Руставели, 7 г. Харьков, 61001, Украина*

ФОРМИРОВАНИЕ И КОРЕКЦИЯ ЛИЧНОСТНОЙ, СОЦИАЛЬНОЙ, ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ И МОРАЛЬНОЙ СФЕР СТУДЕНТОВ

Аннотация. На основе изучения и обобщения научных работ отечественных и зарубежных ученых теоретически определена и обоснована сущность формирования и коррекции ценностных ориентаций студентов. В статье анализируется проблема формирования положительных ценностных ориентаций у студентов в высших учебных заведениях. Выделены специфические особенности молодежи студенческого возраста, обуславливающие содержательные наполнения образовательной и воспитательной работы с данной категорией. Обоснованно сущность и процесс усиления положительных и коррекции негативных воздействий на молодых людей в современном информационном обществе в соответствии со следующими основными содержательными доминантами: гражданин-патриот, профессионал-интеллигент, духовный высококонравственный человек. Выделены действенные формы и методы образовательной и воспитательной работы по коррекции негативных ценностных ориентаций студентов в образовательно-воспитательной среде учреждения высшего образования, которые по результатам исследования, являются наиболее эффективным в форми-

ровании личностной, социальной, профессиональной и нравственной сфер студентов, в частности педагогических высших учебных заведений.

На основе результатов теоретического анализа научных трудов и проведенного эмпирического исследования установлено приоритетность и рейтинговые перестановки в ценностных ориентациях современных студентов под влиянием целенаправленной педагогической работы, в том числе тех, которые выбирают педагогическую профессию. В частности, установлено доминантные ценности современных студентов и осуществлена их классификация по направленности (положительные и отрицательные).

Охарактеризовано влияние образовательной среды на сообщество студентов, которое имеет характерные и уникальные особенности.

Обобщены научные наработки и опыт педагогической работы с отдельными категориями студентов, требующих особого внимания, имеют определенные особые образовательные потребности, отклонения в поведении и т.д. в условиях учреждения высшего образования.

Ключевые слова: учреждение высшего образования, студенты, ценностные ориентации, коррекция.

Halyna F. Ponomaryova

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

rector of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council, 61001, Ukraine, Kharkiv, Rustaveli lane, 7.

FORMATION AND CORRECTION OF STUDENTS' PERSONAL, SOCIAL, PROFESSIONAL AND MORAL SPHERES

Abstract. On the basis of studying and generalization of scientific achievements of domestic and foreign scientists, the essence of formation and correction of students' systems of values is theoretically determined and substantiated. The article analyses the problem of formation of positive systems of values in students of establishments of higher education. The specific peculiarities of the youth of the student age, which determine the meaningful content of educational activities and educational work with this category, are singled out. The process of enhancing the positive influences and correction of negative influences on young people in the modern information society in accordance with such main content dominants as citizen-patriot, professional-intellectual, spiritual high-moral person is substantiated. Effective forms and methods of educational activities and educational work on correction of students' negative systems of values in the educational environment of higher education establishments are distinguished.

Based on the results of theoretical analysis of scientific works and conducted empirical research, the priority and rating shifts in the system of values of modern students under the influence of purposeful preparatory work, in particular those who choose the pedagogical profession, were determined. In particular, the dominants were identified, their classification by orientation (positive and negative).

The impact of the educational environment on the student community, which has distinctive and unique characteristics, is characterized.

Generalized scientific work and experience of pedagogical work with certain categories of students, which require special attention, have certain special educational needs, deviations in behaviour, etc. in higher education establishments.

Key words: establishments of higher education, student youth, systems of values, correction.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Характер змін пов'язаний з переходом від постіндустріального до інформаційного суспільства вплинув на всі сфери людського буття та призвів до переосмислення і трансформації системи цінностей, яка послідовно змінює, на наш погляд, базові ідеали соціально орієнтованого суспільства, зокрема рівності, чесності, пріоритетності прав і свобод людини тощо. Як засвідчує життя і спеціальні дослідження щодо вивчення означеної проблеми, найбільш вразливою категорією тут є студентська молодь. Важливо наголосити, що саме здобувачі вищої освіти мають деякі характерні особливості: недостатня сформованість досвіду,

порівняно низький рівень сформованості системи ціннісних орієнтацій, підвищена потреба в самоствердженні, нездатність завжди активно протидіяти негативному впливу середовища, яскраво виражений максималізм, нігілізм та часом надмірна самовпевненість. З огляду на це, процес формування позитивно спрямованих ціннісних орієнтацій і, відповідно, трансформація негативних набуває особливої актуальності, оскільки саме студентська молодь в найближчий час буде приймати важливі соціальні норми, що стосуються країни, зберігати, примножувати та продукувати основні соціально-моральні цінності, культуру, традиції наступному поколінню, сприяючи, таким чином, розвитку нових стандартів життя українського суспільства.

Тож, однією із актуальних проблем сучасних ЗВО України є формування або зміна базових фахових та соціальних якостей здобувачів вищої освіти, актуальних для громадянського суспільства ціннісних орієнтацій на основні пріоритетності національних, духовних, громадянських, соціокультурних, моральних цінностей українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У психолого-педагогічному дискурсі питання пов'язані з формуванням цінностей (ціннісних орієнтацій) вивчали О. Зотова, З. Маєцький, С. Мукомел, Г. Олпорт, В. Ольшанський, Т. Парсонс, Г. Спенсер, В. Шердаков та інші. Деякі аспекти виховання духовності особистості досліджувались у роботах К. Абульханової-Славської, Т. Алексеєнко, Б. Безсонова, Є. Бистрицького, М. Кагана, Є. Козлова, Т. Костіної, Ю. Орлова, Л. Печко, В. Федотової та інших. З формуванням деяких духовно-моральних цінностей у студентської молоді пов'язані дослідження Ж. Давидової, О. Дубасенюк, Л. Кобзаренко, Д. Мірошніченко, С. Паламар, І. Сіданіч та інших. Теоретичні аспекти процесу корекції ціннісних орієнтацій досліджували Є. Бондаревська, В. Бочарова, А. Мудрик, Л. Семенюк, А. Тарасов та інші. Теоретико-методичні основи технології організації виховного процесу в закладах вищої освіти розробляли І. Бех, М. Євтух, В. Лозова, О. Соколова, М. Роганова, Г. Шевченко та інші.

Означення частин проблеми, що потребують вирішення. У цілому проблема формування та, особливо, корекції ціннісних орієнтацій студентської молоді у ЗВО досліджена недостатньо.

Метою статті є виокремлення та висвітлення основних шляхів і засобів корекції ціннісних орієнтацій здобувачів освіти у ЗВО.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження було використано комплекс методів: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення теоретичних положень щодо проблеми формування та корекції ціннісних орієнтацій молоді; прогнозування наслідків цілеспрямованої роботи ЗВО щодо вирішення досліджуваної проблеми; емпіричні – спостереження, бесіди, анкетування, ранжування з метою вивчення фактичного стану та виявлення ефективних шляхів і засобів корекції ціннісних орієнтацій студентів різних категорій.

Виклад основного матеріалу. Важливо наголосити, що ефективність виховання молоді на національних, соціокультурних та духовно-моральних цінностях потребує акту-

алізації та широкого впровадження у процес формування підростаючої особистості культурно-історичних надбань українського народу, його традицій та духовності. Саме такий підхід дасть можливість реалізувати Концепцію духовного розвитку України та дозволить гармонізувати розвиток суспільства на засадах світової і національної традицій у сфері розбудови громадянського суспільства [9,10].

Опрацювання наукового доробку учених, присвяченого вивченню особливостей студентського віку (О. Євдокімова, О. Керницький, І. Курліщук, Н. Максимовська, В. Лісовський, А. Рижанова, О. Рудакова, С. Савченко, Л. Сукорянська), формування ціннісних орієнтацій студентів (В. Астахова, В. Дуденок, Д. Мірошніченко, С. Паламар) засвідчує, що студентство є унікальним соціальним утворенням, яке характеризується специфічними умовами життя, побуту, дозвілля, пізнавальної діяльності, праці тощо. Наголосимо, що, разом з тим, період студентства є особливо чутливим для формування усталених цінностей, на що значною мірою впливає спеціально створені середовища закладів вищої освіти.

Як засвідчує досвід, ціннісні орієнтації формуються переважно в процесі соціального становлення студентів, стаючи фундаментом їх розвитку і як особистостей, і як професіоналів. Більшість учених це пов'язує саме з періодом студентського життя, який містить передумови для успішного формування у молодих людей ціннісних орієнтацій на основі накопиченого соціального досвіду, вироблення власних світоглядних позицій, переконань, критичного мислення, розширення кола соціальної взаємодії тощо [2, 3, 7, 8].

У контексті вирішення нашої проблеми, спираючись на результати наукових досліджень, уважаємо за необхідне зазначити, що формування ціннісних орієнтацій безпосередньо пов'язане із засвоєнням духовної культури суспільства, перетворенням культурних цінностей у механізми (стимули, мотиви), що регулюють практичну поведінку людини. Важливим для розуміння сутності ціннісних орієнтацій є висновок І. Дарнобит [2], яка звертає увагу на встановлений нею факт, що, будучи елементами внутрішньої структури особистості, ціннісні орієнтації формуються у процесі набуття людиною життєвого досвіду під час її соціальної адаптації та соціалізації. Крім того, ціннісні орієнтації служать основною для суб'єктивно прийнятих особистістю соціальних норм і культурних цінностей, що обумов-

люють її життєві цілі. Саме ціннісні орієнтації регулюють соціальну поведінку, зокрема дітей і молоді, як кінцевий продукт їх соціальної активності у різних сферах життя. Ці факти підтверджують дослідження багатьох соціологів, таких як С. Замогильний, Ю. Ставропольський, Т. Дорждагва [4, с. 88].

Обґрунтовуючи необхідність зміни ціннісних орієнтацій, зокрема здобувачів вищої освіти, вважаємо за доцільне зазначити, що саме вони, як системне утворення, гармонізують внутрішній світ особистості, її духовні підвалини, інтелектуальну сферу і, як зазначає Л. Долинська [3, с. 12-14], обумовлюють сформованість соціально-спрямованої сутності молоді людини, реалізацію її соціальних очікувань. А, отже, ціннісні орієнтації безпосередньо чи опосередковано регулюють поведінку особистості, впливаючи на характер та спрямованість її соціальних мотивів. Крім того, від ступеня сформованості та змістової характеристики саме позитивно заряджених і соціально-значимих цінностей залежить подальший особистісний та фаховий розвиток студентства.

У період трансформаційних змін в національному суспільстві європейського спрямування, система цінностей сучасної молоді зазнає особливої деформації. Узагальнення результатів низки власних соціологічних та педагогічних досліджень та спираючись на наукові здобутки інших дослідників, зокрема О. Прашко [8, с. 9], можемо стверджувати, що молоді люди й, у тому числі, здобувачі вищої освіти, в останні десятиріччя обирають морально-духовні орієнтації в умовах економічної та політичної нестабільності, поляризації суспільства, якому, на жаль, характерні дефіцит толерантних відносин між його членами та загострення протиріч між пропонованими суспільними цінностями та об'єктивними прагненнями і мотивами різних соціальних груп.

Нами з'ясовано, що серед сучасних студентів є характерною ситуація викривлення усталених для українського суспільства морально-етичних критеріїв та стилю поведінки, колективно-обумовлені ціннісні орієнтації підміняються на індивідуально-орієнтовані чи навіть індивідуалістичні, що не завжди носять позитивний (моральний) характер.

У контексті проведеного дослідження колекція ціннісних орієнтацій молодих людей у ЗВО потребує, перш за все, спеціально створених умов і має здійснюватись відповідно до конкретно визначених змістових домінант. Колекційна діяльність, на наше переконання, має

стосуватись таких змістовних домінант виховання як патріотично налаштований громадянин, інтелігент-професіонал, духовна високоморальна людина. У філософському словнику поняття домінанти визначається як ключовий «фактор, чинник, що зумовлює протягом того чи іншого часу спрямованість мислення, поведінки та діяльності людини» [13, с. 237].

Анкетування студентів 1-2 курсів різних спеціальностей і подальше ранжування названих цінностей за їх пріоритетністю для самого студента підтверджують попередній висновок.

Респондентам було запропоновано назвати 10 цінностей із представлених в опитувальнику до кожної із виховних домінант. Серед перерахованих цінностей пропонувалися як позитивні, так і хибні, що потенційно вказують на аморальну, асоціальну, протиправну тощо поведінку людини.

Аналіз здійснених ранжувань засвідчує, що сучасні молоді люди 17-19 років орієнтовані більш на власне благополуччя (51, 4%); мають споживацькі інтереси (48,2 %), не схильні виявляти терпимість, толерантність (30, 9%); не до кінця усвідомлюють важливість місії педагога як професіонала, який несе персональну відповідальність за інших (30,1 %); недостатньо цінують патріотичні вияви і почуття (26,7%); не готові завжди виявляти доброту, співчуття, допомагати іншим за будь-яких обставин (24,4%).

Серед позитивних цінностей найбільш рейтинговими є: особисте щастя (59,9%), досягнення успіху у житті і професії (52, 1%), жити в мирній і успішній країні (43%), відчувати гордість за свою національну приналежність (48%), бути здоровим й освіченим (44, 8 %) та (38, 4%) відповідно.

До хибних ціннісних орієнтацій можна віднести – досягнення успіху в житті за всяку ціну (30, 1%), бути багатим (30%), успішно працевлаштуватись (28, 4%), емігрувати за кордон і там успішно реалізуватись (24, 1%), знайти багатого чоловіка (дружину) (23, 8%), отримати хороший спадок, щоб займатися тим, чим хочеться (19, 3%), подолати всіх своїх недругів (11%).

Зазначимо, що хибність деяких ціннісних орієнтацій можна вважати відносною, оскільки більшість із них характеризуються потенційністю вияву, але насторожує той факт, що саме ці цінності є пріоритетними для багатьох студентів.

Особливої уваги потребують такі категорії молодих людей як наркозалежні, правопорушники або схильні до правопорушень, студенти

з обмеженими можливостями, з віктимною поведінкою, схильні до боулінгу та інші.

Ми виходимо з того, що коригуюча залежність освітнього середовища закладу вищої освіти та діяльності студента є значною, так як, за нашими даними, студенти проводять у його стінах орієнтовно 12-15 тисяч годин за весь період навчання.

Для визначення терміна корекція (лат. *correctio* – виправлення) звернемося до словника іншомовних слів, в якому він тлумачиться як «виправлення, поліпшення чого-небудь» [12]. Аналіз термінології, якою оперує корекційна педагогіка, дає можливість визначити його як систему «...спеціальних і загальнопедагогічних заходів, спрямованих на послаблення або подолання недоліків психофізичного розвитку і відхилень у поведінці. Корекція може виступати як самостійне педагогічне явище, як специфічні дії, спрямовані на часткове виправлення недоліку або подолання дефекту (корекція мовлення, вимови окремих звуків, виправлення недоліків зору тощо). Водночас корекція може бути складовою навчально-виховного процесу і спрямовуватись на зміну особистості» [10]. Такої ж позиції дотримуємось і ми, розуміючи корекцію як систему освітньо-виховної діяльності, що передбачає усунення негативних ціннісних орієнтацій в студентській субкультурі за допомогою стимулювання, компенсування, налаштування на гуманістичні цінності тощо.

Розглянемо більш детально питання лекційної роботи відповідно кожної з названих доміант. Стосовно корекції ціннісних орієнтацій щодо першої доміант основним нормативно-правовим документом у цьому процесі є Концепція національно-патріотичного виховання молоді [5], в якій наголошується на необхідності формування у студентів системи громадянських, морально-етичних, культурних цінностей як основи їх гуманістичного світогляду. Формування інтелігента-патріота передбачає зміцнення духовно-моральної єдності суспільства, виховання у молоді почуття патріотизму, спонукає її дбайливо ставитись до національної спадщини, яку утворюють історія, мова, культура, традиції, цінності. Як переконує досвід, ефективними у процесі корекційної роботи стосовно доміант громадянина-патріота відіграють: виховні заходи («День пам'яті та примирення», години відвертості, дискусії «Що значить бути...», студентські наукові конференції «День соборності України», «Вшанування героїв України»), різноманітна

позааудиторна діяльність (організація свята «День української творчості», відвідування музею АТО, проведення соціальних акцій, волонтерська допомога у військовому шпиталі, залучення студентів до роботи в гуртках соціально-філософського спрямування, спортивних секціях, творчих колективах пісні та танцю, тощо.

Перелік означених заходів не є випадковим. Результати опитування студентів академії та структурних підрозділів доводять, що названі заходи мали найвищий рейтинг серед тих, що відбувались упродовж їх навчання, та викликали інтелектуальний і емоційний відгук. Цей факт підтверджують відповіді студентів на запитання «Які заходи, що відбулись в академії (коледжі, філії) у навчальному році/семестрі Вам найбільше сподобались? (Найбільшою мірою викликали у Вас громадянські почуття. Розкрили знання про Ваше місто, країну? Викликали гордість і повагу до Ваших співвітчизників?)

Наступною є доміант професіонала-інтелігента, що пов'язана, передусім, з формування професійної культури, тобто мотивів, інтересів, цінностей майбутніх фахівців, що визначають їх високу компетентність та конкурентоспроможність. За твердженням Н. Набіуліної [6, с. 117] саме цілеспрямоване професійне виховання майбутнього фахівця забезпечує формування професійній спрямованості його навчання, інтересу до професії, сприяє розумінню важливості здійснення якісної педагогічної роботи, підвищенню її особистісної значущості (як цінності), інноваційному ставленню до організації та змісту фахової діяльності, становленню професійної етики, розвитку педагогічної майстерності, виробленню індивідуального стилю. Аспект виховання педагога-інтелігента передбачає спрямованість майбутнього педагога на його інтелектуальний розвиток, культуру спілкування й толерантної поведінки, формування здатності критично та продуктивно мислити тощо.

Як переконує досвід та дослідження, у корекції відхилень щодо реалізації означеної доміант ефективними є система таких заходів як: обговорення за круглим столом актуальних проблем, науково-методичні конференції, семінари-тренінги, як от, «Соціально-психологічна складова профілактичної роботи із попередження негативних проявів серед студентської молоді», турніри інтелектуального спрямування, КВК, тематичні екскурсії, презентація досвіду тощо.

Реалізація в освітньо-виховному процесу домінуючої ідеї формування високоморальної особистості пов'язана з розвитком таких моральних цінностей як безкорисливість, жертовність, любов до людей, терпимість, емпатія, мудрість, доброта, совість, свобода, рівність тощо. Відповідно, ключовими завданнями впливу освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти є виховання у студентів: загальнолюдських якостей, моральної культури, гуманізму, стійких переконань та поглядів щодо людини і світу. Ефективність корекційної діяльності у вихованні високоморальної особистості забезпечувалась шляхом залучення до виховної роботи представників різних інституцій, участі у волонтерській допомозі різним соціальним групам, зокрема людям, що зіткнулися з життєвими проблемами, проведення виховних заходів під час педагогічної практики, спеціальних тренінгів, масових форумів («День сім'ї», «Свято матері» тощо), презентації відеофільмів («Вони потребують допомоги», «Душі чиста криниця» тощо).

У контексті дослідження вважаємо за доцільне розглянути питання щодо віртуального простору сучасного студента, що сформувався у новій інформаційній цивілізації. Студентська молодь є серед найактивніших користувачів електронних засобів, а, отже, є вразливою щодо їх негативного та, в більшості випадків, стихійного впливу. Використання студентами засобів пов'язаних з інформаційно-комунікаційними технологіями, стихійними впливами Інтернет-середовища і мультимедіа, як переконують досвід засоби масової інформації результати соціологічних досліджень, часто призводить до зародження у студентському середовищі таких породжень негативно-орієнтованих соціальних субкультур як: булінг, мобінг, пранкування, ейджизм, агресія, третирування тощо, що, як правило, негативно впливають на особистість, її мораль і духовну сферу. Тож, одним із пріоритетних завдань закладу вищої освіти є корекційна робота щодо подолання значених негативних явищ. Успішне вирішення цього завдання дасть можливість побудувати гармонійні стосунки між людьми різних соціальних категорій на принципах взаємоповаги, гуманізму, пріоритетності особистості, взаємодовіри та любові.

Ефективними й універсальними формами корекційної роботи щодо означених вище змістових домінант є: соціальні флешмоби та квести, благодійні ярмарки, онлайн-форуми, тематичні декади, соціально-орієнтовані про-

єкти, громадянські акції тощо. Як засвідчує досвід і результати студентських наукових досліджень під час підготовки дипломних робіт, ці форми педагогічного впливу найбільшою мірою сприяють осмисленій зміні ціннісних орієнтацій.

Важливо наголосити, що негативно спрямовані трансформаційні зміни ціннісних орієнтацій студентів пов'язані, зокрема, з відсутністю розуміння специфічності студентського середовища та врахування їх у виховній роботі науково-педагогічними та педагогічними працівниками.

Зупинимось на роботі зі студентами, які потребують особливої уваги. На наше переконання, спеціальна робота має проводитись стосовно тих студентів, які не вбачають нічого поганого у вживанні наркотиків, вживали, або продовжують цим займатись. Науковцями академії, зокрема Ю. Чернецькою [14], з'ясовано, що для корекції життєвих орієнтирів і формування позитивних ціннісних орієнтацій таких студентів слід організувати цілеспрямовану діяльність усіх суб'єктів освітнього процесу з метою відновлення позитивного соціального досвіду та встановлення соціальних зв'язків з агентами соціального середовища, формування нормативних моделей поведінки, спілкування, активного соціального життя, поновлення соціального статусу.

Як засвідчує досвід і проведені дослідження, сукупність ефективних соціально-педагогічних заходів складають: робота відновлювально-реабілітаційного центру «Маяк здоров'я», студентський театр «Форум», перегляд кінофільмів, зустрічі з лікарями-наркологами, організація виставок плакатів, наприклад «Ні – наркотикам», «А може бути інакше» тощо.

Профілактика, попередження правопорушень, боулінгу, віктимної поведінки студентів має стати органічною складовою виховної роботи ЗВО зі студентами, оскільки понад 40% першокурсників заявляють про повну, або часткову необізнаність щодо поведінки в певних життєвих ситуаціях, особливо в умовах сучасного міського мегаполісу.

У зв'язку з цим зростає роль соціально-психологічної служби у закладах вищої освіти, взаємозв'язку з сім'єю, просвітницько-виховної роботи юриста, пропедевтичної роботи куратора (керівника) академічної групи, органів студентського самоврядування.

Опитування педагогів, які працюють у закладах освіти, досить часто виявляє їх занепокоєння психологічним станом, світоглядними

позиціями, ставленням до оточуючих молодих людей з обмеженими можливостями. За даними практичних психологів, які підтверджуються і дослідженнями Л. Безпалько, І. Ковчиної, Л. Кузнецової, О. Рассказової та інших, мова, перш за все, йде про питання адаптації та соціалізації цієї категорії студентів в умовах ЗВО.

Провідними напрямками роботи з такими студентами є:

1) психологічна допомога (зниження рівня тривожності, подолання фобій, суїцидальних тенденцій, формування впевненості у собі тощо);

2) профадаптаційна робота (допомога в адаптації до умов освітнього середовища ЗВО, консультаційна та організаційна підтримка в пошуку свого стилю, місця, можливостей у майбутній професії);

3) розвиток соціальності (створення соціальних ситуацій шляхом проведенню сюжетно-рольових ігор, виконання громадських доручень тощо; проведення тренінгів на формування соціальних цінностей);

4) організація дозвілля (пошук хобі, залучення до участі у клубах та інших об'єднаннях за інтересами тощо);

5) валеологічна робота (профілактика шкідливих звичок, залучення до здорового способу життя тощо);

б) волонтерство, суспільно-корисна діяльність (допомога, шефство, ініціювання проведення суспільно-корисних справ, трудові операції тощо).

Висновки та перспективи (Discussion and conclusions)

Таким чином, корекційна, а, по суті, цілеспрямована педагогічна діяльність в умовах освітнього процесу та позааудиторної роботи ЗВО з метою реалізації ключових виховних доміант до яких ми віднесли становлення громадянина-патріота, інтелігента у сфері фахової діяльності, високодуховної та моральної особистості сприяє розвитку в студентів позитивних ціннісних орієнтацій, зумовлюючись потребою підвищення перспективності та ефективності системи виховної роботи ЗВО щодо пошуку дієвих форм і методів впливу на студентство з урахуванням найдосконаліших соціокультурних стандартів та загальнолюдських цінностей, особливостей студентського віку, потреб й інтересів сучасних молодих людей.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з поглибленим вивченням особливостей та шляхів формування ціннісних орієнтацій у студентів закладів вищої педагогічної освіти засобами Інтернет і мультимедій та науково-дослідницької роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алексеева В.Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности. *Психологичний журнал*. 1984. Т. 5. № 5. С. 63–70.
2. Дарнобит І. В. Формування ціннісних орієнтацій студентів у розбудові громадянського суспільства в Україні. *Наукове мислення*. 2019. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/>.
3. Долинська Л. В., Максимчук Н. Г. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя : навч. посіб. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В. 2008. 124 с.
4. Замогильный С.И., Ставропольский Ю.В., Дордагва Т. Конкретно-исторические формы ценностных установок молодежи. *Вестник Московского университета*. 2008. №3. С. 140.
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді : додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 р. № 641. URL : <http://don.kievcity.gov.ua/files/2015/6/17/contsepciya.pdf>
6. Набиуллина Н. П. Профессиональное воспитание студентов в среднем профессиональном учебном заведении системы потребительской кооперации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Казань, 2002. 234с.
7. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика: монографія. Харків: Вид-во «Ранок», 2014. 405 с.
8. Прашко О. В. Формування особистісних цінностей підлітка у процесі розвитку соціальної компетентності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 4. С. 9-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_4_4
9. Про Національну доктрину розвитку освіти. 2002. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
10. Принципи корекційно-педагогічної діяльності. *Студонедія*. 2014. URL : https://studopedia.su/13_1496_printsipi-korektsiyno-pedagogichnoi-diyalnosti.html.
11. Архієпископ Филип Концепція духовного розвитку України: єдність духу в союзі миру. *Релігійно-інформаційна служба України*. 2010. URL : https://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/38735/
12. Словник іншомовних слів Мельничука. *Словopedia*. 2007. URL : <http://slovopedia.org.ua/42/53402/284576.html>.

13. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.
14. Чернецька Ю. І. Соціально-педагогічна робота з ресціалізації наркозалежних осіб в умовах реабілітаційних центрів: теорія та технології: монографія. Харків: ФОРМ Панов А. М., 2015. 436 с.

REFERENCES:

1. Alekseeva, V. G. (1984). Tsennostnyie oryentatsyy kak faktor zhyznedeiatelnosti y razvytyia lychnosti. [Systems of Values as a factor of life activity and personality development]. *Psykholohichnyi zhurnal* [Psychological journal]. Vol. 5, 5, pp. 63–70. [in Ukrainian].
2. Darnobyt, I.V. (2019). Formuvannya tsinnisnykh oriyentatsii studentiv u rozbudovi hromadianskoho suspilstva v Ukraini. [Formation of students' systems of value in the development of civil society in Ukraine]. *Naukove myslennia* [Scientific thinking]. Retrieved from : <http://naukam.triada.in.ua/index.php/conferences> [in Ukrainian].
3. Dolynska, L. V. & Maksymchuk, N. G. (2008). Psykholohiia tsinnisnykh oriyentatsii maibutnoho vchytelia : navch. posib [Psychology of systems of value of teacher : textbook.]. Kamianets-Podilskyi : PE "O.V. Sysyn". 124 p. [in Ukrainian].
4. Zamogylnyi, S. I., Stavropolsky, Yu.V. & Dordagva, T. (2008). Konkretno-istorycheskye formy tsennostnykh ustanovok molodezhy. [Concrete-historical forms of value installations of youth]. *Vestnyk Moskovskoho universiteta* [Bulletin of the Moscow University], 3, p.140 [in Russian].
5. Kontseptsiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi: dodatok do nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy (2015, June 16, № 641). [The concept of national patriotic upbringing of children and young people: supplement to the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine]. Retrieved from : <http://don.kievcity.gov.ua/files/2015/6/17/contsepciya.pdf> [in Ukrainian].
6. Nabyullyna, N. P. (2002). Professyonalnoe vospytanye studentov v srednem professyonalnom uchebnom zavedenyy systemy potrebytelskoi kooperatsyy [Vocational upbringing of students in a secondary vocational establishment of the consumer eye surgery system] : Candidate's thesis: 13.00.01. Kazan, 234 p. [in Russian].
7. Ponomaryova, G. F. (2014). Vykhovannia maibutnioho pedahoha: teoriia i praktyka [Education of the future teacher: theory and practice]. Kharkiv : Publishing "Ranok", 405 p. [in Ukrainian].
8. Prashko, O. V. (2015). Formuvannya osobystisnykh tsinnosti pidlitka u protsesi rozvytku sotsialnoi kompetentnosti [Formation of adolescent personal values in the process of social competence development. Education and development of gifted personality], 4, pp. 9-12. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_4_4 [in Ukrainian].
9. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity. [The National Doctrine of Educational Development] (2002). Retrieved from: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>. [in Ukrainian].
10. Pryntsypy korektsiino-pedahohichnoi diialnosti. [Principles of corrective-pedagogical activity] (2014). *Studopedia*. Retrieved from: https://studopedia.su/13_1496_printsipy-korektsiyno-pedahogichnoi-diyalnosti.html. [in Ukrainian].
11. Arkhiiepyskop, F. (2010). Kontseptsiia dukhovnoho rozvytku Ukrainy: yednist dukhu v soyuzi myru. Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy [Archbishop Philip Concept of spiritual development of Ukraine: unity of spirit in the union of peace. Religious Information Service of Ukraine]. Retrieved from: https://risu.org.ua/en/index/monitoring/society_digest/38735/ [in Ukrainian].
12. Slovnyk inshomovnykh sliv Melnychuka. [Dictionary of foreign words of Melnychuk] (2007). *Slovopedia*. Retrieved from: <http://slovopedia.org.ua/42/53402/284576.html>. [in Ukrainian].
13. Shynkaruk, V. I. (Ed.). (1986). Filosofkyi slovnyk. [Philosophical Dictionary]. Kyiv: UER, 800 p. [in Ukrainian].
14. Chernetska, Yu.I. (2015). Sotsialno-pedahohichna robota z resotsializatsii narkozaleznykh osib v umovakh reabilitatsiinykh tsentriv: teoriia ta tekhnolohii [Socio-pedagogical work on the re-socialisation of drug addicts in : theory and technology]. Kharkiv : PE "A.M. Panov", 436 p. [in Ukrainian].